

ПРАБЛЕМА ФАРМІРАВАННЯ РЭЛІГІЙНАЙ ТРАДЫЦЫІ Ў СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСІ

ВІКТАР АДЗІНОЧАНКА

Анацыя: Цяперашні час з'яўляецца пераломным этапам у фарміраванні рэлігійнай традыцыі ў сучаснай Беларусі. Існуюць яе розныя трактоўкі. Важным элементам нашай традыцыі з'яўляецца поліканфесійнасць і рэлігійная талерантнасць. Адным з механізмаў фарміравання рэлігійнай традыцыі ў сучаснай Беларусі з'яўляецца дыялог паміж рознымі канфесіямі.

Ключавыя словы: рэлігійная традыцыя, трансфармацыя, поліканфесійнасць, талерантнасць, міжрэлігійны дыялог.

THE PROBLEM OF FORMATION OF RELIGIOUS TRADITION IN MODERN BELARUS

Abstract: These days see a critical stage in the formation of the religious tradition in Belarus. There are various interpretations of it. An important element of our tradition is the existence of many religions and religious tolerance. One of the mechanisms of formation of the religious tradition in contemporary Belarus is a dialogue between the local religions.

Keywords: Religious Tradition, Transformation, Existence of Many Religions, Tolerance, Interreligious Dialogue.

Мы адразу хацелі б падкрэсліць, што цяпер надзённымі і маючымі сэнс з’яўляюцца не столькі тэарэтычныя разважанні аб праблеме фарміравання рэлігійнай традыцыі ў сучаснай Беларусі, колькі аналіз рэальнага працэсу па яе фарміраванні, перашкодаў і дасягненняў на яго шляху. Пры гэтым відавочна, што патрэбна асэнсаванне, што такое традыцыя, як яна суадносіцца з нашымі сучаснымі праблемамі і якое месца займаюць розныя канфесіі ў гістарычнай і культурнай традыцыі Беларусі.

Цяпер асабліва бачна, што наша рэлігійная традыцыя – гэта не тое, што мае характар відавочнай наяўнасці. Яе не варта трактаваць як сукупнасць падзей і працэсаў, якія адбыліся ў мінулым, і таму не могуць быць зменены. Зараз ідзе інтэрпрэтацыя традыцыі і праз гэта – яе фарміраванне. У мінулым бачаць тое, што адпавядае сучасным праблемам. А паколькі бачанне гэтых праблемаў рознае, таму і існуе рознае тлумачэнне беларускай традыцыі. Вельмі часта гэтая розніца суадносіцца з палітычнымі прыхільнасцямі. Кажучы спрошчана, беларускія ўлады асноўную ўвагу надаюць савецкай традыцыі, апазіцыя – Полацкаму Княству і ВКЛ. Такім чынам, мы можам казаць, што цяпер адным з істотных элементаў у працэсе фарміравання традыцыі з’яўляецца барацьба паміж яе рознымі інтэрпрэтацыямі. І ў рэчышчы гэтых разважанняў актуальным з’яўляецца наступнае разуменне традыцыі: *“Традыцыя (ад лац. traditio – перадача, паданне) у шырокім сэнсе – культурная спадчына народаў, сусветных і рэгіянальнах цывілізацый, якія актуалізуюцца ў кантэксце сучаснасці, служаць асновай для развіцця нацыянальнай культуры і надаюць ёй цэласнасць і самабытнасць”* (Пашкоў, 2002: 497).

Характэрнай рысай сучаснага беларускага грамадства з’яўляецца тое, што яно знаходзіцца ў працэсе трансфармацыі. Нават з афіцыйнага боку прызнаецца, што *“аналіз працэсаў трансфармацыі як сістэмы перамен ставіць перад даследчыкамі, магчыма, галоўнае пытанне аб тым, у якой ступені рэформы на іх завяршаючай стадыі ўлічваюць нацыянальныя адметнасці, спецыфіку кожнай краіны, яе традыцыі і культуру”* (Данилов, 2005: 21).

Існуе афіцыйнае разуменне рэлігійнай традыцыі на Беларусі і яе месцы ў сучаснасці. Яно замацавана ў заканадаўстве. У Арт. 16 Канстытуцыі запісана: *“Узаемадзейні дзяржавы і рэлігійных арганізацый рэгулююцца законам з улікам іх уплыву на фарміраванне духоўных, культурных і дзяржаўных традыцый беларускага народа”* (Канстытуцыя, 2004: 8).

Гэтае палажэнне Канстытуцыі было канкрэтызавана ў прынятай у 2002 годзе новай рэдакцыі закона “Аб свабодзе сумлення і рэлігійных арганізацыях”. Прэамбула закона выходзіць з *“прызнання вызначальнай ролі Праваслаўнай царквы ў гістарычным станаўленні і развіцці духоўных,*

культурных і дзяржаўных традыцый беларускага народа; духоўнай, культурнай і гістарычнай ролі Каталіцкай царквы на тэрыторыі Беларусі; неаддзельнасці ад агульнай гісторыі народа Беларусі Евангеліцка-лютэранскай, царквы, іудаізму і ісламу” (Закон, 2002: 3).

Такім чынам, з 25 рэлігійных накірункаў, якія зараз існуюць на Беларусі, у Прэамбуле ўзгадана толькі пяць, пры гэтым вызначальная роля “ў гістарычным станаўленні і развіцці духоўных, культурных і дзяржаўных традыцый беларускага народа” прыпісваецца праваслаўю, астатнія чатыры канфесіі толькі ўзгадваюцца. На нашу думку, падобны падыход адпавядае расійскім рэаліям.

Цяпер неабходна асэнсаванне спецыфікі менавіта нашай рэлігійнай традыцыі. Бо вельмі часта яе прапануюць разглядаць як частку ўсходнеславянскай (а ў канкрэтным выглядзе – расійскай). Але ў рэлігійнай сферы беларуская традыцыя мае сваю спецыфіку. Таксама, у адрозненні ад Расіі, на нашых землях існаваў вельмі моцны рэфармацыйны рух. Апроч таго, у Прэамбуле новага беларускага закона “Аб свабодзе сумлення і рэлігійных арганізацыях” не ўзгаданы вельмі шматколкасныя пратэстанцкія кірункі. І хаця ў заканадаўстве не ўжываецца паняцце “нетрадыцыйныя рэлігіі”, але фактычна тыя рэлігійныя накірункі, якія не ўзгаданыя ў Прэамбуле, успрымаюцца ў якасці менавіта такіх.

Пры фарміраванні рэлігійнай традыцыі на наш погляд, трэба выходзіць, па-першае, з поліканфесійнасці рэлігійнага жыцця ў Беларусі і, па-другое, з традыцыі верацярпімасці. У Статуце Вялікага Княства Літоўскага 1588 года было запісана: “... абяцаем тое сабе сумесна за нас і за нашчадкаў нашых на вечныя часы пад абавязкам прысягі, пад вераю, гонарам і сумленнем нашым, што мы, якія з’яўляемся рознымі ў веры, мір паміж сабой захоўваць, а ў сувязі з рознасцю ў веры і з адрозненнем у цэрквах крыві не праліваць” (Статут, 1989: 112–113).

Адной з актуальных праблем з’яўляецца фарміраванне рэлігійнасці насельніцтва Беларусі. Зараз яна мае пераважна дэкларатыўны характар. Згодна з даследаваннем, праведзеным Інстытутам сацыялогіі НАН Беларусі, да праваслаўя адносіць сябе 83,9% насельніцтва. У той жа час, толькі 5,7% апытаных ўдзельнічаюць ў рэлігійных абрадах раз на тыдзень і часцей (Гл.: Бабосов, 2013: 64–65). Падобная палажэнне адпавядае стаўленню большасці насельніцтва Беларусі не толькі да рэлігіі, але і нацыянальнай традыцыі наогул: як сукупнасці элементаў мінулага, да чаго трэба ставіцца з павагай, але што не патрабуе актуалізацыі ў паводзінах сучаснага чалавека.

З канца мінулага стагоддзя пачаўся новы этап ў нашай рэлігійнай традыцыі. Ён характарызуецца, па-першае, адраджэннем жыцця

тых канфесій, якія існуюць на нашых землях даўно і пацярпелі ад атэістычных рэпрэсій, па-другое, з'яўленнем рэлігійных накірункаў і арганізацый, якія для нас з'яўляюцца нетрадыцыйнымі.

Павінен быць праведзены канкрэтны аналіз апошніх, менавіта таму, што яны для нас новыя і незвычайныя. Сярод зарэгістраваных канфесій нетрадыцыйнымі з'яўляюцца крышнаіты (6 суполак у Беларусі) і бахаі (5 суполак). Але таксама ёсць шмат рэлігійных накірункаў, якія дзейнічаюць незарэгістравана. Большасць з іх існуе як колы сяброў, якія практыкуюць нязвыклыя для нашай традыцыі духоўныя практыкі (напрыклад, Карма Каг'ю). Вельмі часта ўсе гэтыя накірункі агулам абазначаюцца як “неакульты” і ім даюцца вельмі адмоўная характарыстыкі: *“Неакульты – гэта новая духоўная, але чужародная з'ява для грамадства і чалавека, рэлігійнага жыцця народаў, для ўсёй нацыянальна-культурнай традыцыі, бо яно накіравана на разбурэнне духоўна-маральнай сферы грамадства, ладу, асноў жыцця нашага народа”* (Прокошина, 2002: 21). Безумоўна, нетрадыцыйныя рэлігіі вельмі разнастайныя, сярод іх ёсць і такія, якія ўяўляюць сабой рэальную небяспеку для грамадства і аказваюць разбуральны ўплыў на свядомасць сваіх прыхільнікаў. Але ў любым выпадку, аргумент, што нейкі рэлігійны кірунак нясе ў сабе элементы “нетрадыцыйнага светапогляду” і таму не мае права на існаванне ў нас, з'яўляюцца прынцыпова памылковымі. Бо наша традыцыя прадугледжвае плюралізм светапоглядаў і магчымасць дыялогу паміж імі.

Бібліяграфія

1. Бабосов, Евгений (2013). “Социодинамика религиозности в современном белорусском обществе”, *Социология*, № 3: 62–68.
2. Данилов, Александр (2005). “Постсоветская трансформация: уроки для будущего”, *Социология*, № 4: 19–27.
3. Закон “*Аб свабодзе веравызнанняў і рэлігійных арганізацыях*”: закон Рэспублікі Беларусь (2002). Мінск: «Беларусь».
4. *Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь* (са змяненнямі і дапаўненнямі) (2004). Мінск: «Беларусь».
5. Пашкоў, Генадзь (рэд.) (2002). “Традыцыя і наватарства”, у *Беларуская энцыклапедыя: У 18 т.* Мінск: БелЭн.
6. Прокошина, Екатерина (2002). “Состояние нетрадиционной религиозности”, в *“Неокульты: “новые религии века”?”*. Минск: Изд-во “Четыре четверти”.
7. Шамякін, Иван (рэд.) (1989). *Статут Вялікага княства Літоўскага 1588: Тэксты. Давед. Камент.* Мінск: БелСЭ.